

Ана З. МАЦАНОВИЋ*
Институт за српски језик САНУ
Београд

Оригинални научни рад
Примљен: 22. 11. 2025.
Прихваћен: 15. 6. 2026.

ДАНИЧИЋЕВЕ РЕЦЕНЗИЈЕ „СРПСКИХ” ГРАМАТИКА ИЗ СРЕДИНЕ XIX ВЕКА**

Зачетак жанра књижевнојезичких полемика везује се за Вука Караџића и другу деценију 19. века. Ступањем Ђуре Даничића на српску филолошку сцену као засебан поджанр издваја се граматичка критика, заснована на традицији европске филологије, нарочито славистике и германистике. Стога предмет овога рада чини анализа Даничићевих критичких осврта на граматички рад његових савременика (И. Захаријевића, П. Нинковића, Ј. Илића и Д. Чобића), објављених током 50-их и 60-их година 19. века у српској периодици. Циљ рада је да испита оправданост Даничићеве критичке аргументације, те да утврди у којој мери је Даничићев рецензентски рад утицао на развојни пут српског стандардног језика и даљи развој граматографије код Срба.

Кључне речи: доситејевски језик, стандардни језик вуковског типа, граматографија, граматичка критика, Ђуро Даничић.

1. Увод. Опште је познато да од друге деценије 19. века код Срба постоје два теоријска концепта књижевног језика, вуковски и доситејевски, што се пројектовало и на израду граматика (и језичких приручника уопште) у Србији све до 60-их година 19. века. Најпре је Вук у *Писменици српскога језика* (1814) и, са много више успеха, у *Српској граматици* у оквиру *Српског рјечника* (1818), донекле извршио селекцију и дескрипцију граматичких, понајвише морфолошких норми српскога језика. С друге стране, с обзиром на то да је под појмом „српски народни језик” код Срба у то време подразумеван не само народни језик вуковског већ и онај доситејевског типа, па чак и славеносрпски језик (Бјелаковић 2016: 65), присталице овога другог, неву-

*randjelovicana@yahoo.com; ORCID: 0000-0001-7597-6647

** Овај рад финансирало је Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије према Уговору број 451-03-136/2025-03/200174, који је склопљен са Институтом за српски језик САНУ.

ковског табора, до 60-их година 19. века биле су много плодотворнији граматографи, те је у наведеном периоду објављено још 10 „српских” граматика, писаних на доситејевском типу језика, уз перзистирање у мањој или већој мери србизираног руског/рускословенског термилошког апарата.

Такође је познато и то да је прекретницу на овоме путу учинио млади Ђуро Даничић, објавивши у Бечу 1850. године *Малу српску граматику*. Борећи се на Вуковој страни, Даничић је схватио да је неопходно новом књижевном језику, како би он с правом заслужио атрибут *књижевни*, прописати норму, дати му правилност, узаконити га и стабилизovati (Ђорић 2009: 149). *Мала српска граматика* је, према ауторовим речима, „књига написана само за оне ријечи које су наштампане у Вукову рјечнику” (Даничић 1850, у предговору), те се њоме, дакле, кодификује вуковски тип књижевног језика. Нешто касније, 1863. године, први пут се појављују Даничићеви *Облици српскога језика*, за које сам аутор истиче да су настали као прерада *Мале српске граматике*: „Од неко се доба све више тражи моја ’мала српска граматика’ (у Бечу 1850), а давно је распродана. То ме намјери да је штампам на ново. И сада ево је прерађене по садањем знању мојем” (Даничић 1863, у предговору). Потпуно израђеном теоријском и термилошком базом, ова ће Даничићева дела послужити као основа за многе касније граматике код Срба (Јонке 1976: 50; Симић 1983: 4; Мацановић 2018: 23).

Међутим, оно што је мање познато јесте то да је Даничић био склон и писању граматичке критике, и то баш у време када се и сам бавио граматографским радом. Током 50-их и 60-их година 19. века у српској периодици појавио се низ Даничићевих критичких осврта на граматички рад његових савременика. У питању су граматике И. Захаријевића (1847), П. Нинковића (1856), Ј. Илића (1860), Д. Чобића (1862) и П. Будманија (1866. и 1867).¹ Поред наведених, односно потписаних, периодика бележи и поједине непотписане рецензије српских граматика, које би се, судећи према језику и стилу, али и Даничићевим пријатељским односима са уредницима часописа који су их публиковали, такође могле приписати перу најзначајнијег српског филолога друге половине 19. века.

Стога ће у раду бити анализирана оправданост Даничићеве критичке аргументације у свакој појединачној рецензији² с циљем да се утврди у којој мери је Даничићев рецензентски рад утицао на развојни пут српског стандардног језика и даљи развој граматографије код Срба.

2. Даничићева рецензија *СРПСКЕ ГРАМАТИКЕ* (1847) И. ЗАХАРИЈЕВИЋА. Године 1847, када је изашла *Српска граматика* И. Захаријевића, професора српског језика и гимназијског директора, као и члана Друштва српске словесности, Даничић је написао један мали приказ и послао га *Подунавци*, али београдска цензура није допустила да се он штампа. Даничић га ипак пу-

¹ Даничићеве ситније критичке и полемичке филолошке расправе сабрао је и објавио Љ. Стојановић 1925. године.

² Имајући у виду ограничени обим рада, из анализе су изостале критике Будманијевих граматика.

бликује наредне године у Бечу, на Ђурђевдан, у засебној брошури под називом *В(асилију). Лазићу II. и Још којешта*.³ Своју критику он започиње овако:

Читао сам Захаријевићеву граматiku. Ова је књига жалосно свједочанство како смо далеко отишли за 30 година у познавању својега језика. Године 1814. написа Вук прву Српску Граматичицу, и у њојзи рече да је друго вријеме: *творих, твораше, твораше, творасмо, творасте, творашу*, а друго: *творих, твори, твори, творисмо, твористе, творише*, а данас вели Захаријевић да је и *он учаше* и *он учи*, и *они учашу* и *они учише* у једном времену, и свему овоме да је прво лице јед. бр. *ја учи*. Осим тога додаје да у истом времену треће лице мн. бр. има поред *учише* још и *они учаше* (Даничић 1848/1925: 110).

Подсећајући, дакле, читаоце на чињеницу да је још Вук 1814. године у *Писменици* правио дистинкцију између времена прошавшег (савременим метајезиком речено – имперфекта) и времена скоропрошавшег (одн. аориста), Даничић се критички осврће на Захаријевићеву граматiku у којој та дистинкција не постоји, већ се облици оба глаголска времена мешају и обједињују у једно, названо *време скоропрошавше* (одн. аорист). „Аманати ће научи тако?“ (*Ibid.*), иронично се Даничић обраћа аутору, цитирајући чувене стихове Вука Мићуновића из *Горскога вијенца*, те у истом, саркастичном тону наставља: „*Они учаше* од *учити* толико ће рећи колико *они чувише* од *чувати*. Од *учах, учасмо, участе* нема у Захаријевића ни помена“ (*Ibid.*). Даничић, дакле, лингвистички исправно постављеним критеријумима указује и на Захаријевићево непознавање обличке разлике између основе и наставака при грађењу аориста и имперфекта, те на основу извођења немогућег облика *чувише* (од гл. *чувати*) показује како Захаријевићева глаголска парадигма за *време скоропрошавше* изгледа у његовим очима. За Даничића, као веома принципијелног човека, ова мала критика показује непознавање читавог глаголског система, те он даље констатује:

Ја мислим да већ одавде може свако видјети когод ову ствар разумије да Захаријевић не зна, глагола спрезати; а ко тога не зна, може ли граматiku писати? Ја опет мислим да не може. А Захаријевић је опет написа! За то му и не ваља ништа (*Ibid.*)

Не умањујући значај Даничићеве лингвистичке аргументације, ваљало би указати на два фактора која су утицала на овај Захаријевићев пропуст. Мешање аориста и имперфекта није ауторова никаква новина – иста ситуација посведочена је и у *Српској граматичици или писменици* Јована Поповића из 1843. године, у којој је одељак о глаголима и глаголским парадигмама настао под утицајем немачких граматика с краја 18. века (Мацановић 2018: 262), у којима, поред перфекта, као сложеног прошлог времена, постоји и претерит, просто прошло време. Други фактор, који се не сме занемарити, јесте и то што је Захаријевић за ову одлуку имао упориште у својој дијалекатској бази – шумадијско-војвођанској. Наиме, истраживања језика писаца са овог подручја који су стварали у 18. и 19. веку показују да имперфекат као глагол-

³ На Даничићеву негативну рецензију Захаријевићеве граматике указала је И. Грицкат: „Илија Захаријевић, гимназијски професор, који се у своје време истакао одама митрополиту и кнезу, био је писац једне сасвим слабе граматике, коју је жестоко искритиковао Даничић“ (Грицкат Радуловић 1996: 6).

ски облик није заступљен или је изнимно редак у глаголском систему шу-мадијско-војвођанских говора (в. Младеновић 1964: 120; Херити 1983: 235; Суботић 1989: 150–151; Милановић 2014: 251–252).

Овде се завршава лингвистички део Даничићеве граматичке критике и започиње ванлингвистички, који је интегрални део готово сваке његове рецензије, а потакнут је великим бројем пренумераната. Наиме, немали број граматографа тога периода по занимању су били учитељи, професори српског језика, те управитељи одн. директори школа. Очекивано, њихова су граматичка дела имала велик број уписника, који су чинили њихови ђаци, колеге, запослени и на неки начин подређени кадар, на шта се Даничић у већини својих граматичких критика, па и у овој, осврће:

Само велим да је она [граматика] на грдну штету и срамоту нашу свијет угледала. На штету – јер она има много пренумераната: ако од њих само 1000 буде који не ће знати да та књига не ваља, па приме оне погрешке из ње, – а треба да их приме, јер је за то књига и изишла на свијет, и они су је за то купили [...] онда оде Српски језик! На срамоту пак – што данас међу нама може изићи овакова какова је” (Даничић 1848/1925: 110–111).

Овде се Даничићева рецензија завршава, а занимљиво је напоменути да је Захаријевић у мају 1848. године, свега недељу дана након објављивања Даничићеве критике, дао оставку на место директора београдске гимназије, напустио Београд и приклонио се устаницима у Војводини.

3. Даничићева рецензија *СРПСКЕ ГРАМАТИКЕ ЗА НИЖЕ ГИМНАЗИЈАЛНЕ КЛАСЕ* (1856) П. Нинковића. Петар Нинковић био је професор и директор Српске православне гимназије у Новоме Саду, уредник конзервативног листа *Србобран* и штићеник великог Вуковог и Даничићевог противника Јована Хацића. Ову кратку критику⁴ другог издања Нинковићеве граматике Даничић је објавио у 48. броју *Српских новина* од 27. априла 1857. године:

Године 1848. издало је на свет друштво српске словесности ’Србску Граматику’ Петра Нинковића. Њу је сад аутор прештампао ’поправивши’ је и ’умноживши’. Између старе и нове најзнатнија је разлика што се П. Нинковић оканио *ђ* и *тѣ*, те место њих пише *ђ* и *ћ*, и што је примио *х* у родит. мн. прил. им. и у прошлом времену. У главноме нова је као и стара; а на стару се сад враћати, већ није време; о њој су одавно саставили себи суд читаатељи, који маре за оваке ствари, а дужност је сасвим испуњена и према новој књизи и према читаатељима кад се каже да у књизи нема ништа ново што би могло читаатељима суд преиначити (Даничић 1857/1925: 208).

Даничић, дакле, иронично запажа како је друго издање Нинковићеве граматике само привидно „поправљено” и „умножено”, те да ово дело у својој суштини не доноси ништа ново. Он не прихвата ауторову процену о сопственом делу и дискурзивном маркирањем Нинковићевих тврдњи чита-

⁴ О Нинковићевим граматикама и Даничићевој реакцији на њих И. Грицкат запажа: „Ова ’Грађа’ није имала неког научног или практичног одјека, пошто су је превазишли многобројни радови исте врсте из пера других писаца, а поготову Даничићева ’Мала српска граматика’ из 1850 г., касније приређивана и преиздавана. Подсетићемо да је Нинковић своју књигу такође преиздао, 1856. г., инсистирао је на идеји да језик треба приближити славеносрпском, па је овим другим издањем постао предмет неповољних приказа Ђуре Даничића и Јована Бошковића” (Грицкат Радловић 1996: 10).

лац одмах може стећи утисак да су ауторове измене површне. Као критичар, доследно показује да формалне исправке које је аутор унео у ново издање немају карактер суштинске научне ревизије, већ представљају ограничене и суштински ирелевантне уступке Вуковој реформи. Иако Нинковић напушта славеносрпске диграфе *дѣ* и *тѣ* и прихвата употребу вуковских графема *ђ* и *ћ*, као и уношење гласа *х* у неким морфолошким категоријама, Даничић наглашава да се тим изменама не мења унутрашња структура граматике, нити се преиспитују њена методолошка полазишта. Он указује да су ове корекције пре свега ортографске природе, те да не утичу на опис језичког система, који остаје заснован на мешавини традиционалних славеносрпских елемената и ауторових произвољних решења. Зато наглашава да је „нова” граматика у основи иста она „стара”, о којој је стручна јавност већ формирала критички суд. Овим оценама Даничић не само да дисквалификује Нинковићев покушај делимичног приближавања реформисаној норми, већ и концепцијски утврђује начело да се граматика мора темељити на живом народном језику и доследној научној методологији, а не на компромисним и површним изменама које не захватају суштину језичког описа.

Није познато да ли је Нинковић на Даничићеву критику одговорио, али је његова граматика и наредне, 1857. године, доживела ново издање, док је 1883. године објавио „Додатак српској граматичи” на свега 12 страница.

4. ДАНИЧИЋЕВА РЕЦЕНЗИЈА *СРПСКЕ ПИСМЕНИЦЕ* (1860) Ј. Илића. Јован Илић, члан ондашњег Великог суда а потом и министар правде, Вуков присталица и побратим Бранка Радичевића, окушао се као писац граматике у огледу *Српска писменица*, објављеном 1860. године у Новом Саду. Часопис *Видовдан* је у бр. 3 од 20. априла 1861. објавио врло негативну оцену овог дела, коју је потписао Ђуро Даничић. Ова рецензија заузима посебно место у Даничићевом критичком корпусу, јер је усмерена ка аутору који је, за разлику од других граматографа чија су дела била мета Даничићевих полемика, припадао кругу Вукових присталица. Управо тај контекст чини Даничићеву рецензију значајном: она показује да је његова филолошка строгост превазилазила идеолошку линију „вуковца” и да се није заснивала на личним или програмским лојалностима, већ на захтеву за научном доследношћу. У уводном делу Даничић поставља начело да граматичка књига мора или исправљати погрешке претходних или доносити нове, проверљиве истине; у супротном, она нема оправдање да постоји. Илићева *Писменица*, међутим, по њему не испуњава ни један од та два услова: не само да не доприноси језичкој науци, већ понекад и удаљава читаоца од правилног разумевања језичке структуре: „Не само није поправила ни једне погрешке, која прије ње не би била поправљена, нити изнијела какве истине, која прије ње не би била позната у нашој књижевности, него је обогатила нашу књижевност погрешкама многим и таким каквих још није било” (Даничић 1861/1925: 253). Највећи предмет Даничићевих критика су морфолошки пропусти у Илићевој *Писменици*, нарочито издвајање класе глагола попут *мити*, *лити*, *стати*, *знати*, *усути*, *чути* као засебне због тога што имају „на завршетку као некакав додатак, па се за њих каже да и они имају ’врсне уметке’ тако да *мити* и

лити стоји мјесто 'миити и лиити'" (*Ibid.*, 254). У продужетку текста Даничић наставља систематску критику морфолошких недоследности и методолошких пропуста у Илићевој *Српској писменици*. Језгро његових примедба односи се на неуједначеност и непоузданост у приступу основним морфолошким појмовима — посебно придевима, именицама и падежима. Даничић полемички указује на ситуације у којима Ј. Илић једну исту реч час третира као придев, а час као именицу: „Ријечи *стадо*, *чопор*, *целеп* у овој су књизи на стр. 12 'придеви' (т. ј. адјективи)" те, готово у неверици, додаје „јест доиста" и наставља: „то је на стр. 32 и *јато*, а на страни 10 стоји да је и *стадо* и *јато* 'именица' (супстантив)" (*Ibid.*). Критика се даље протеже и на тумачење падежног система, будући да Ј. Илић ограничава број падежа на шест, чиме, по Даничићу, показује непознавање језичке стварности, позивајући се управо на Вукове народне примере који ту грађу јасно потврђују.

Иако оштре, Даничићеве примедбе имају јасно научно утемељење и одражавају његов напор да утврди филолошки кредибилну норму, независно од тога да ли је њен аутор формално стајао у Вуковом табору. Илић, као Вуков присталица, делио је реформаторске намере, али није поседовао неопходан степен методолошке дисциплине да би допринео систематском опису српског језика, што Даничић отворено показује. Зато ова рецензија представља важан документ унутрашње диференцијације вуковске школе: она показује да је у оквиру истог идејног покрета постојала јасна разлика између научно утемељене филологије (коју је представљао Даничић) и школске, практичне граматике која је тек требало да достигне тај ниво систематичности. Управо у том односу критичке оштрине према „својима" огледа се Даничићев концепт језичке науке као аутономне дисциплине која не трпи компромис са стручношћу.

5. Даничићева рецензија *СРПСКЕ ГРАМАТИКЕ* (1862) Д. Чобића.⁵ Године 1862. из пера Димитрија Чобића, учитеља а потом и директора народних српских школа на подручју Банатске војне границе, произашла је *Српска граматика (језикословије)*. Наредне, 1863, у српској периодици појавиле су се три кратке рецензије ове граматике. Прва је објављена у часопису *Јавор*, у рубрици *Листићи*, чији је уредник био Змај. Аутор и овде није потписан, а у самом тексту за Чобићеву граматику иронично наводи да је у питању „проналазак у филолођији", „право чудо", те констатује да је „цело дело плагијат ... и прави галиматијас". Даље у критици стоји: „Назови – граматика ова као да је намењена за народне школе (по свој прилици за оне, које су под управом г. сачинитеља)", те се моли „господин управитељ Д. Ч. да се окане једанпут... свога вашарског посла" како би родитељима уштедео новац. Анонимни критичар, дакле, није потписан, те би се ова рецензија могла приписати Змају као уреднику, мада је вероватније да је неко то Змају у перо диктирао и могло би се посумњати да је у питању Даничић, а ево шта га одаје – употреба не баш свакидашњих и фреквентних али у Даничићевој писаној речи више пута посведочених лексема „филолођија" и „галиматијас". (У *Рату* за српски је-

⁵ О Даничићевој рецензији Чобићеве граматике писано је у Мацановић 2025.

зик и правопис, такође у ироничном контексту, читамо: „О да дубока знања филолођије Славенске”. Или, у полемици са Алимпијем Васиљевићем, опи-сујући његове чланке о правопису, Даничић каже: „Таки су галиматијас”).

Друга критика Чобићеве граматике такође је објављена анонимно, овога пута у *Даничиној* рубрици *Подлистак*, чији је уредник био Ђорђе Поповић Даничар, дугогодишњи сарадник Ђ. Даничића на филолошким пословима. У свега неколико редова, и овде се иронично коментарише да се вредност Чобићеве граматике може просудити већ и по самоме наслову, те да Чобић има велику срећу с пренумерантима – алудирајући на то да многи ондашњи учитељи ради додворавања надређеном управнику, а не ради саме вредности дела, у великом броју купују и својим ученицима пласирају овај приручник: „Како нам композитори кажу, које им је које дело, тако нам и г. Чобић нуме-рише ову граматику своју као ’еданайсто дѣло’. Колико му вреди, разборит ће читатељ видити из наслова. И чудо, како је г. Чобић сретан с пренумера-цијом! Опет има 1913 пренумераната”.

И трећу рецензију, објављену у *Видовдану*, коначно потписује Даничић, истакавши да ова граматика „сама по себи не заслужује ни то да се о њојзи јавно каже само да не ваља ништа”, те да је мотив за ово његово писање узне-миреност коју је осетио приликом вести да је крајишкој власти предложено да ову књигу уведе у мале српске школе. Он даље износи свој врло оштар суд о Чобићевом уџбенику: „Ова је српска граматика гора од најгоре њемачке граматике ... Кад је ова граматика гора од најгоре њемачке, онда ће без сумње власт које се тиче и сама знати да уведавши ову граматику у српске школе не би учинила српском народу у свом подручју ни онолико добра колико би учинила њемачком народу кад би у њемачке школе увела најгору њемачку граматику.”

Иако је иза себе оставио 11 дела, од којих је управо *Српска грамати-ка* било последње, Димитрије Чобић после оваквих рецензија није објавио више ништа (а поживео је још наредне 24 године). Оштра и немилосрдна критика, као и потоња победа вуковаца, несумњиво су имали утицај на то да се овај културни трудбеник повуче и посвети свом педагошком раду.

6. Закључак. Граматичке критике „српских” граматографа невуковске оријентације из средине 19. века, произашле из пера Ђуре Даничића, садр-жале су ваљану лингвистичку аргументацију. У случају уџбеника И. Заха-ријевића, она се односила на недовољно познавање глаголске флексије и синтаксе, П. Нинковићу замерао је употребу славеносрпске ћирилице, док је у *Писменици* Ј. Илића оштро критиковао различите морфолошке пропусте, између осталог и категоризацију врста речи и сврставање збирних именица попут *стадо* и *чопор* међу придеве. Ипак, његове су критике обојене и ван-лингвистичким факторима, који се пре свега везују за велики број уписника или пренумераната које су наведени граматографи, као учитељи, професори или директори школа имали. Оне неретко садрже оштре, каткад саркастичне и циничне елементе упућене ауторима, због чега су неки, попут И. Захарије-вића и Д. Чобића, вероватно и у недостатку ваљане противаргументације, одустајали од бављења филолошким пословима.

Извори

Даничић 1925: *Ситнији списи Ђ. Даничића I: критика, полемика и историја књижевности*, књ. 14, прир. Љуб. Стојановић, Сремски Карловци: Српска манастирска штампарија.

ЛИТЕРАТУРА

- Бјелаковић 2016:** И. Бјелаковић, Језикословци и њихове писменице (Структура граматичких приручника „српског” језика у XIX веку), у: *Теме језикословне у србистици кроз дијахронију и синхронију. Зборник у част Љиљани Суботић*, ур. Јасмина Дражић, Исидора Бјелаковић, Дејан Средојевић, Нови Сад: Филозофски факултет, 55–67.
- Грицкат Радуловић 1996:** И. Грицкат Радуловић, Наука о језику у делатности Академије, *Глас CCCLXXIX Српске академије наука и уметности, Одељење језика и књижевности*, књ. 15, 1–83.
- Даничић 1850:** Ђ. Даничић, *Мала српска граматика*, у Бечу: Штампарија Јерменског манастира.
- Даничић 1863:** Ђ. Даничић, *Облици српског језика*, у Београду: Државна штампарија.
- Јонке 1976:** Lj. Jonke, Daničićev prilog normi i kodifikaciji hrvatskoga književnog jezika, у: *Зборник о Ђури Даничићу*, Београд – Загреб: Српска академија наука и уметности – Југославенска академија знаности и умјетности, 45–53.
- Мацановић 2018:** А. Мацановић, *Српска језикословна терминологија у 19. веку*, Београд: Институт за српски језик САНУ.
- Мацановић 2025:** А. Мацановић, О *Српској граматичкој* Димитрија Чобића (1862), у: Милош Ковачевић (ур.), *Актуелна питања историје српског језика*, Андрићград: Андрићев институт, 201–220.
- Милановић 2014:** Александар Милановић, *Језик Јована Суботића*, Београд: Чигоја штампа.
- Младеновић 1964:** Александар Младеновић, *О народном језику Јована Рајића*, Нови Сад: Матица српска.
- Симић 1983:** R. Simić, Đuro Daničić, *Књижевност и језик*, 1–2, 1–6.
- Суботић 1989:** Љиљана Суботић, *Језик Јована Хаџића*, Нови Сад: Матица српска.
- Ђорић 2009:** Б. Ђорић, О граматичкој Ђуре Даничића, *Лингвомаргиналије*, Београд: Друштво за српски језик и књижевност Србије.
- Херити 1983:** Питер Херити, *Књижевни језик Емануила Јанковића*, Нови Сад: Матица српска.

Ana Z. Macanović

DANIČIĆ'S REVIEWS OF "SERBAN" GRAMMAR
FROM THE MID-19TH CENTURY

Summary

The origins of the genre of literary-linguistic polemics are linked to Vuk Karadžić and the second decade of the 19th century. With the appearance of Đuro Daničić on the Serbian philological scene, grammatical criticism emerged as a distinct subgenre, grounded in the tradition of European philology, particularly Slavic and German studies. This paper therefore analyzes Daničić's critical reviews of the grammatical works of his contemporaries (I. Zaharijević, P. Ninković, J. Ilić, D. Čobić, and P. Budmani), published in Serbian periodicals during the 1850s and 1860s. The aim is to assess the validity of Daničić's critical arguments and to determine the extent to which his reviews influenced the development of the Serbian standard language and the subsequent advancement of grammar among the Serbs.

Keywords: Dositean language, Vuk-type standard language, grammatography, grammatical criticism, Đuro Daničić.